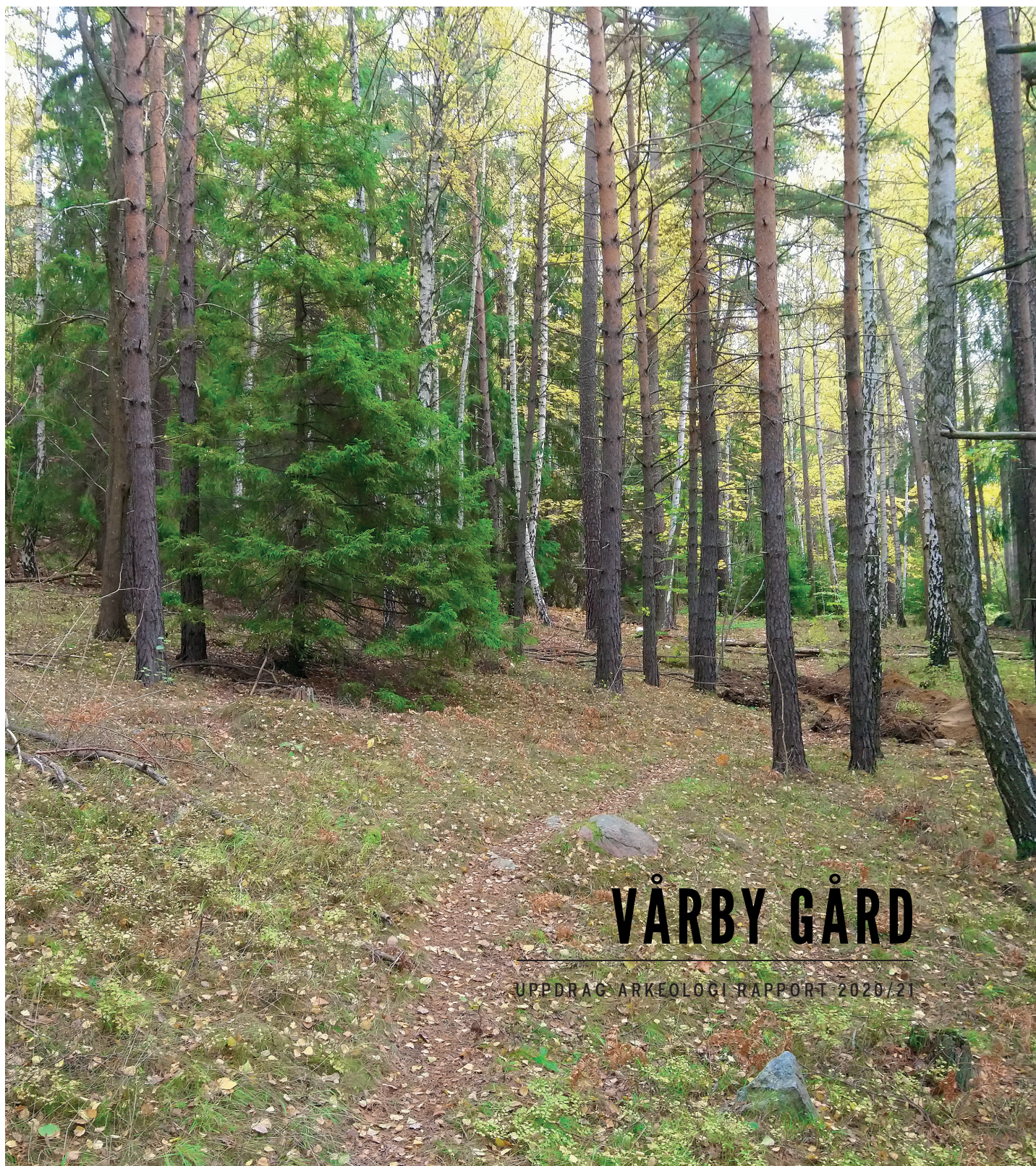

ARKEOLOGISK FÖRUNDRSÖKNING I AVGRÄNSANDE SYFTE
SÖDERMANLAND
STOCKHOLMS LÄN
HUDDINGE KOMMUN
HUDDINGE SOCKEN
FASTIGHETEN VÅRBY GÅRD 1:1
FORNLÄMNING L2018:740

RICHARD GRÖNWALL

VÅRBY GÅRD

UPPDRAG ARKEOLOGI RAPPORT 2020/21

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr:	431-27760-2020 (2020-09-30)
Uppdragsnr Fornreg:	202001337
Uppdrag arkeologi projektnr:	20032
Uppdragsnr KMR:	202001337
Landskap:	Södermanland
Kommun:	Huddinge
Socken:	Huddinge
Fastighet:	Vårby Gård 1:1
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen Stockholm
Företagare:	Huddinge kommun
Personal Uppdrag arkeologi:	Richard Grönwall (projektledare) Rebecka Jonsson
Undersökningsperiod:	oktober 2020
Arkivmaterial:	Nej
Fynd:	Nej

Rapporterna från Uppdrag arkeologi är färgkodade:

- arkeologisk kontroll
- arkeologisk utredning
- arkeologisk förundersökning
- arkeologisk undersökning

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>. Undantaget är Lantmäteriets kartmaterial.

Fotografier: Uppdrag arkeologi (om annat ej anges).

Omslagsbild: Bild över undersökningsområdet från nordväst.

Producerad av Uppdrag arkeologi i Sverige AB.

Stockholm 2020.

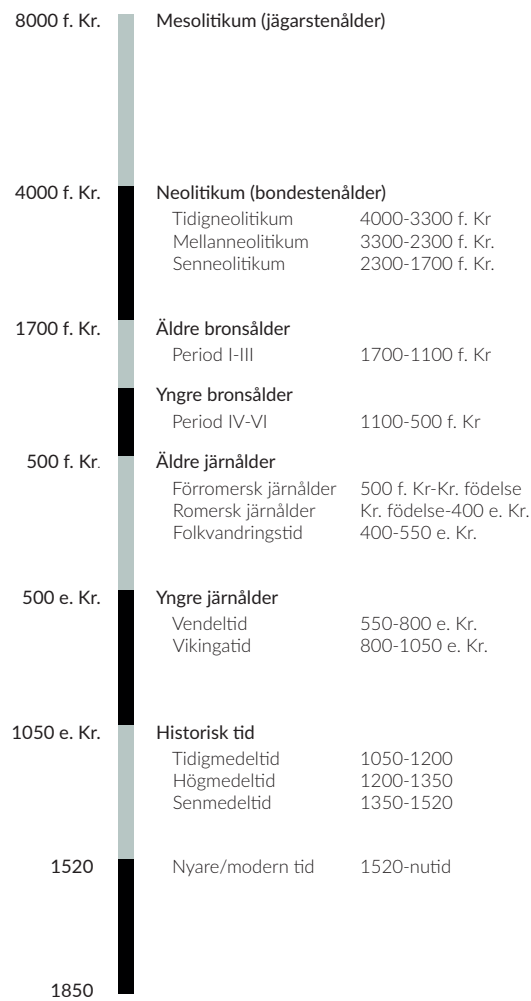
VÅRBY GÅRD

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING I AVGRÄNSANDE SYFTE
SÖDERMANLAND
STOCKHOLMS LÄN
HUDDINGE KOMMUN
HUDDINGE SOCKEN
FASTIGHETEN VÅRBY GÅRD 1:1
FORNLÄMNING L2018:740

RICHARD GRÖNWALL

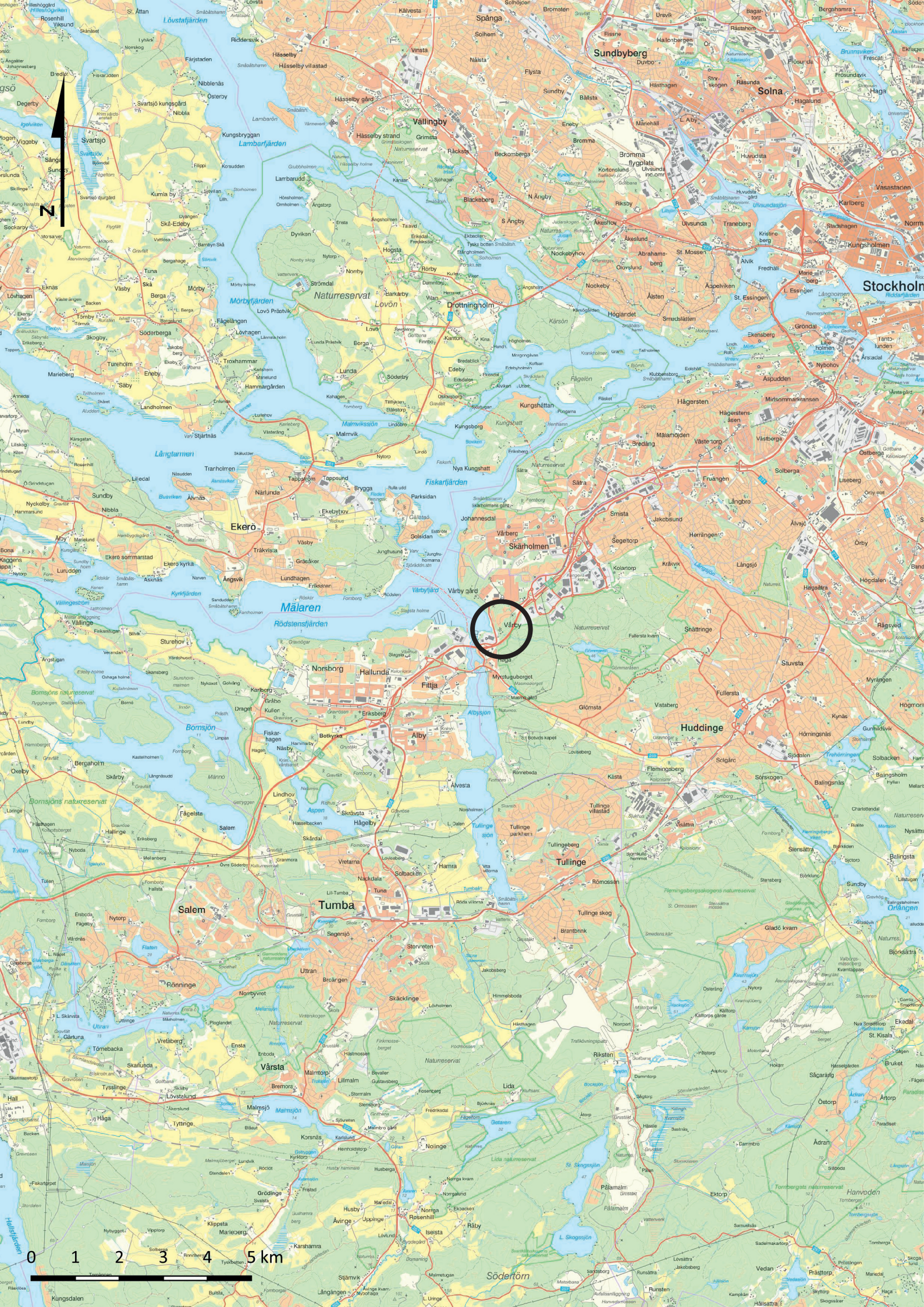
UPPDRAG ARKEOLOGI RAPPORT 2020/21

Arkeologisk periodindelning

Innehåll

Sammanfattning	7
Bakgrund	8
Antikvarisk bakgrund	8
Topografi och fornlämningsmiljö	8
Tidigare undersökningar	8
Genomförande	10
Syfte	10
Metoder och arbetsmoment	10
Fyndstrategi	10
Analyser	10
Rapportering och registrering	10
Resultat	11
Sökschaktning och provrutor	11
Bedömning	11
Utvärdering av undersökningsplan	11
Referenser	13
Bilagor	
1. Schakttabell	
2. Provrutor, tabell	

Sammanfattning

Med anledning av Huddinge kommuns detaljplanarbete för ny bebyggelse inom fastigheten Vårby Gård 1:1 har en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte genomförts (Lst dnr 431-27760-2020). Vid förundersökningen avgränsades boplatslämningen L2018:740 mot väst, inom och i riktning mot planerat arbetsområde för en ny skolgård. Avgränsningen genomfördes med hjälp av sökschaktning med grävmaskin samt handgrävning av provrutor.

Ingenting av antikvariskt intresse påträffades. Lämningens utbredning kvarstår oförändrad i Kulturmiljöregistret.

Fig. 2. Området med boplatslämningen L2018:740 från väst.

Fig. 1. Översiktskarta med läget för den arkeologiska förundersökningen markerad. Skala 1:100000. © Lantmäteriet, Metria, MS2019/03948.

Bakgrund

Antikvarisk bakgrund

År 2011 beslöt Spendrups Bryggeri AB att lägga ned verksamheten vid Vårby i Huddinge kommun och två år senare stängde fabriken. En ny detaljplan för det tidigare bryggeriområdet ska tas fram för etablering av ny bebyggelse, och en skolgård planeras anläggas inom planområdets norra del.

Cirka 20 meter väster om arbetsområdet för den nya skolgården ligger fornlämningen L2018:740, en boplatz preliminärt daterad till senneolitikum-yngre bronsålder (fig. 3). Då lämningens faktiska utsträckning mot väst inte var känd beslutade Länsstyrelsen Stockholm att en arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte behövde genomföras (Länsstyrelsens beslut dnr 431-27760-2020). Förundersökningen genomfördes under oktober 2020. Kostnadsansvarig företagare var Huddinge kommun.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet (UO) utgjordes av en cirka 3 000 m² stor avsats belägen mellan cirka 25-35 m ö h i sydsluttande skogsmark (fig. 2, 3 och 5). Jordarten utgjordes av moränmo med angränsande ytor av berg mot norr och öst (SGU). Områdets topografi är att beskriva som kuperad med förhållandevis branta sluttningar ned mot Mälarens stränder i söder och sydöst. Strax öster om L2018:740 återfinns en djupare bäckravin som ansluter från de kuperade områdena öster om dagens E4:an, en utlöpare från Tullingeåsen med utlopp i Gömmarebäcken. Den så kallade Vårby källa (L2016:603) kom under tidigt 1700-tal att etableras som en hälsobrunn och under 1930-talet anlades på platsen en mineralvattenfabrik. Det gamla brunns-huset i parken, som påminner om storhetstiden för hälsokällan, uppfördes under åren 1707-1708 och är en av kommunens äldsta bevarade byggnader.

Direkt söder om boplatzlämningen finns en hålväg (L2016:129) och inom 100 meters avstånd mot nordöst finns i Kulturmiljöregistret (KMR) registrerat ytterligare två förhistoriska boplatzlämningar, L2018:737 och L2013:6951. Norr om UO finns i KMR uppgift om ytterligare en idag borttagen

boplatz påträffad i samband med en utredning, med fynd av bland annat kvarts och avslag av grönsten (L2016:1994).

Tidigare undersökningar

Boplatsen L2018:740 påträffades i samband med en arkeologisk utredning etapp 1 år 2017 (Westrin 2018). Vid en arkeologisk utredning etapp 2 året därpå fastställdes lämningens status som fornlämning (Westrin 2019). År 2019 genomfördes en avgränsande förundersökning av lämningen mot sydöst, varpå begränsningen i denna riktning kom att utökas något (Grönwall 2020).

I samband med ovan nämnda arkeologiska insatser har inom boplatsen påträffats anläggningar i form av härdar och spridda förekomster av skärvig sten. Fyndmaterialet har utgjorts av keramik, bearbetad flinta och kvarts samt brända ben. I samband med förundersökningen år 2019 påträffades en ornerad mynningsdel till ett keramikkärl som preliminärt daterades till senneolitikum-äldsta bronsålder (Grönwall 2020:15).

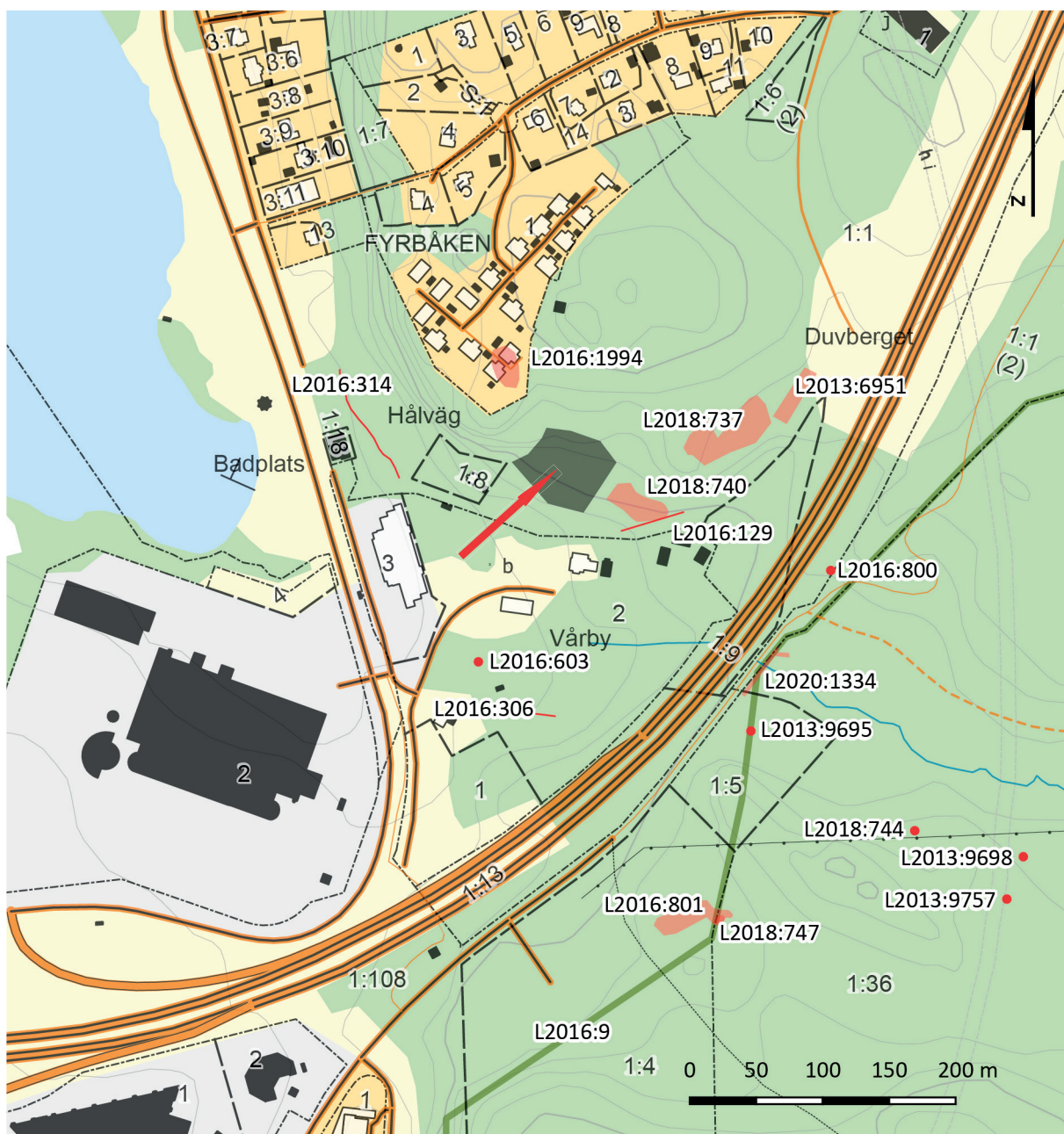

Fig. 3. Fastighetskartan med undersökningsområdet (grått) markerat med röd pil. Registrerade lämningar i KMR markerade med rött. Skala 1:5000.

Genomförande

Syfte

Förundersökningens syfte var att ta fram ett besluts- och planeringsunderlag i form av en avgränsning av fornlämningen i riktning mot utpekad arbetsområde för skolgården (fig. 5). Eventuella ingrepp i fornlämningen skulle så långt som möjligt minimeras – framförallt utanför arbetsområdet.

Metoder och arbetsmoment

Avgränsningen genomfördes med hjälp av sökschaktning med grävmaskin samt handgrävning av provgropar. Söschakten grävdes med utgångspunkt från fornlämningens östra preliminära begränsning inom utpekad UO, och vidare mot arbetsområdet för skolgården. I syfte att säkerställa status av öppnade ytor grävdes 0,5x0,5 meter stora provrutor för hand, på schaktade ytor i närmast anslutning till känd fornlämningsgräns.

Öppnade ytor återställdes efter avslutad förundersökning.

Dokumentation

Schakt, provgropar och andra observationer av relevans för förundersökningens resultat mättes in med RTK-GPS, fotograferades och beskrevs i text. Geometrisk fältdata lagrades och bearbetades i en för projektet upprättad GIS-databas (Intrasis 3). Analoga beskrivningar digitaliserades och införlivades i GIS-databasen med koppling till respektive geometris ID-nr. Redaktionell bearbetning av insamlad fältdata har skett i QGIS.

Fyndstrategi

Eventuella fynd skulle samlas in och hanteras med utgångspunkt från förundersökningens syfte och ambitionsnivå. Tillvaratagna fynd skulle omhändertas i enlighet med Riksantikvarieämbetets anvisningar i "Fysiskt omhändertagande av arkeologiskt fyndmaterial" och "Vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen Uppdragsarkeologi". Efter eventuell selektion och konservering skulle fynden överlämnas till utpe-

kat museum, i enlighet med Riksantikvarieämbetets fyndfördelningsbeslut.

Analys

Osteologi

Om osteologiskt material skulle påträffas och omhändertas i samband med förundersökningen skulle detta översiktligt analyseras (art, biologiskt kön, kroppsdel) inför överlämnande till fyndfördelad instans, i enlighet med Riksantikvarieämbetets direktiv för inlämnande av arkeologiskt fyndmaterial.

Rapportering och distribution

Resultaten av undersökningen presenteras i denna rapport och har distribuerats i enlighet med Länsstyrelsens förfrågningsunderlag och Generellt förfrågningsunderlag för 2020. Genomförda insatser och resultat har efter godkännande av Länsstyrelsen Stockholm registrerats i Kulturmiljöregistret. Rapporten finns lagrad och tillgänglig digitalt i Riksantikvarieämbetets tjänst för lagring av arkeologiska rapporter – Forndok.

Resultat

Sökschaktning och provrutor

Med utgångspunkt från UO:s östra gräns grävdes sammanlagt 17 stycken sökschakt med grävmaskin (fig. 4 och 5 samt bilaga 1). Inga spår av antikvariskt intresse påträffades inom 50 meter från befintlig fornlämningsgräns.

För att ytterligare säkerställa den antikvariska bedömningen efter sökschaktningen grävdes även två provrutor (PR1, PR2, fig. 5, bilaga 2) för hand mot boplatslämningsens östra, preliminära begränsning. Inte heller i dessa kunde observeras några spår av kulturpåverkan.

Bedömning

Ingenting av antikvariskt intresse påträffades vid förundersökningen och fornlämningen L2018:740 bedöms inte komma att påverkas av de planerade markingreppen. Den sedan tidigare bedömda utbredningen av boplatsen kvarstår oförändrad i Kulturmiljöregistret.

Utvärdering av undersökningsplan

Förundersökningen genomfördes i enlighet med beslutad undersökningsplan. Preliminärt förväntade fynd uteblev, varför också momenten *fyndhantering* samt *analys av osteologiskt material* kom att utgå.

Noteras bör att fornlämningsens begränsning har avgränsats inom av Länsstyrelsen angivet undersökningsområde. Därmed kunde undvikas att göra ingrepp i fornlämningen, i enlighet med Länsstyrelsens direktiv. Av samma anledning kvarstår dock möjligheten att lämningen kan sträcka sig ytterligare cirka 10 meter längre mot väst än vad som är känt idag.

Fig. 4. Grävning av sökschakt med grävmaskin inom UO. Schakt 11, från öster.

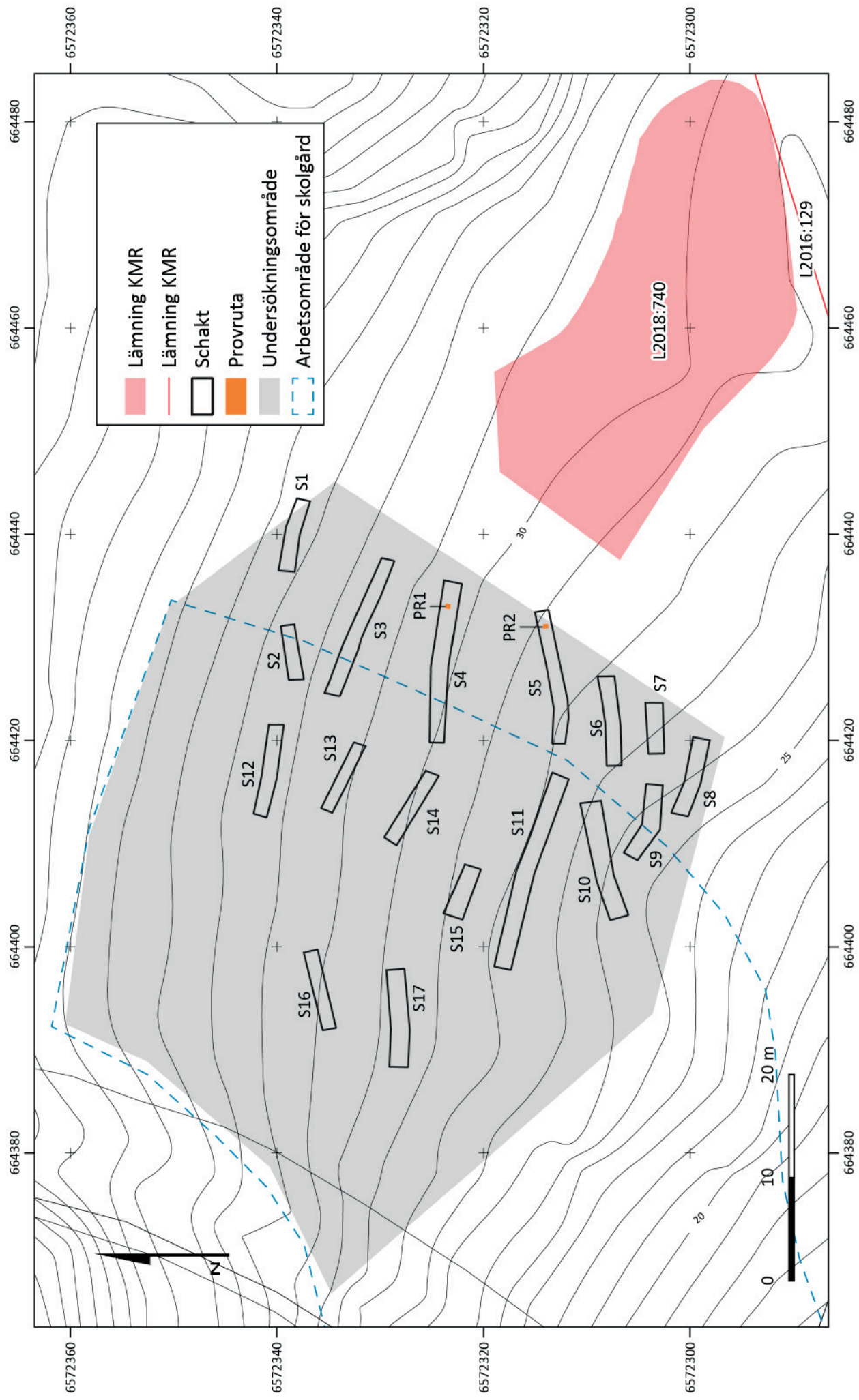

Fig. 5. Plan med schakt och provrutor inom UO. Skala 1:500.

Referenser

Skriftliga källor

Grönwall, R. 2020. *Tvärförbindelse Södertörn*. Arkeologisk förundersökning. Uppdrag arkeologi rapport 2020/2.

Westrin, K. 2018. Väg 259 - Tvärförbindelse Södertörn, delen Vårby-Gladö kvarn. Arkeologisk utredning etapp 1. SAU rapport 2018:8.

Westrin, K. 2019. Nyupptäckta stenåldersboplatser i Huddinge. Arkeologisk utredning etapp 2 inför lokalisering av väg 259 - Tvärförbindelse Södertörn, delen Vårby-Gladö kvarn, dnr 431-20131-2018. SAU rapport 2019:18.

Digitala källor

Kulturmiljöregistret (KMR/Fornsök). <https://app.raa.se/open/fornsok/>

SGU. Sveriges geologiska Undersökningar.

Bilagor

1. Schakttabell
2. Provrutor, tabell

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Intrasisld	Beskrivning	Djup (m)	Area m ²
1	100	Humus 0,05 m, därunder mo med inslag av morän. Berg i schaktets Ö del. I botten mo.	0,20-0,25	10,4
2	106	Humus 0,05 m, därunder morän.	0,25-0,30	7,4
3	110	Humus 0,10 m, därunder sandig morän. I botten mo.	0,30-0,45	20,2
4	116	Humus 0,10 m, därunder morän med inslag av mo. Mot V ett ökat inslag av morän. I botten mo.	0,30-0,50	25,5
5	122	Schaktet delvis grävt genom mindre skogsstig. Humus 0,10 m, därunder mo med inslag av morän. I schaktets V del ett påfört lager av grus, sannolikt för utfyllnad av gångstigen. I botten mo.	0,35-0,60	17,8
6	130	Humus 0,15 m, därunder mo med inslag av grus. I botten mo.	0,35-0,55	12,9
7	137	Humus 0,15 m, därunder mo. I botten mo.	0,25-0,45	7,9
8	149	Humus 0,15 m, därunder moig morän. I Ö delen ett stenblock, 1,2-1,0 m stort. Centralt i schaktet ett stråk med lerig morän. I botten mo.	0,40-0,60	12,3
9	155	Humus 0,20 m, därunder mo med inslag av morän. I botten mo.	0,30-0,55	12,6
10	159	Humus 0,20 m, därunder mo med inslag av morän. I V delen en större sten, 1,4-1,0 m stor. I botten mo.	0,35-0,55	21,5
11	173	Schaktet delvis grävt genom mindre skogsstig. Humus 0,15 m, därunder morän med inslag av mo. Enstaka större stenar, 0,3-0,6 m stora. I botten morän och mo.	0,30-0,50	33,0
12	180	Humus 0,15 m, därunder morän. I botten morän med inslag av mo.	0,30-0,40	12,9
13	186	Humus 0,10 m, därunder morän. I botten morän med inslag av mo.	0,25-0,30	8,4
14	190	Humus 0,10 m, därunder morän. I botten morän med inslag av mo. Mot V ett ökat inslag av silt.	0,25-0,40	10,7
15	194	Humus 0,15 m, därunder morän. I botten morän med inslag av mo.	0,20-0,40	9,1
16	198	Humus 0,15 m, därunder morän. I botten mo med inslag av silt.	0,30-0,45	10,5
17	202	Humus 0,15 m, därunder morän. I botten mo, mot V morän.	0,35-0,55	17,0

Bilaga 2. Provrutor, tabell

Nr	Intrasid	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning	Fynd
1	165	0,50x0,50	0,15	Innehåll av homogen, ej kulturpåverkad ljusbrun mo.	
2	169	0,50x0,50	0,15	Innehåll av homogen, ej kulturpåverkad ljusbrun mo.	

En arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte har under oktober 2020 genomförts inom fastigheten Vårby Gård 1:1 i Huddinge kommun, Stockholms län. Avgränsningen föranleddes av detaljplanering för ny bebyggelse och berörde fornlämningen L2018:740, en förhistorisk boplats. Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.

